

Recenze disertační práce

(Hrabětová, J. 2015. Žena jako pachatelka vraždy. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova.)

Autorka cílí svou práci na deskriptivní dimenzi tématu „Žena jako pachatelka vraždy“. Využívá kombinované techniky kvalitativní a kvantitativní analýzy s akcentem na hloubkové rozhovory společně s využitím dotazníkového šetření, zúčastněného pozorování analýzy dokumentů a terénních poznámek. Cílem je primárně zjistit sub-úrovně vražedného jednání u žen s důrazem na životní postoje a kontextualitu individuálních biografí s důrazem na rodinné vazby.

Vzhledem k multidisciplinárnímu uchopení tématu se autorce podařilo vytvořit ambiciózní práci, jejíž cíl byl vzhledem k zvolenému tématu splněn. Pokud se ovšem má práce hodnotit pouze sociologicky, působí práce nedopracovaně – primárně z důvodu chybějící propojenosti teoretické části v souvztáznosti k získaným datům. Přestože je teoretická část práce zpracovaná precizně, je přednostně složena pouze z střípků odlišných teorií, jenž netvoří souvislé jádro pro následující praktickou část. V tomto bodu je však nutné konstatovat, že autorka se svou disertační prací snaží o první komplexní analýzu této problematiky, což je ve vztahu k hloubce a multidimenzionální úrovni analýzy obtížný krok, při němž lze z textu vyčíst, že autorce nechyběla preciznost a systematickosti při tvorbě svých východisek i získaných závěrů, jenž jsou zdrojově důkladně obohacovány. Co se týče kladů práce, je nutné zmínit autorčinu snahu o detailní vykreslení jednotlivých biografí s čímž souvisí bohatá škála dat, jejichž obtížnost získání je podmíněna nespočtem úskalí, jež jsou s problémem vězení spojovány (etické problémy, anonymita, rizikovitost, sledovanost, nepřístupnost atd.)

Majoritním problémem autorčiny práce se jeví neefektivní práce s daty. Hrabětová prezentuje své závěry formou, jenž působí spleťtým, chaotickým, neuceleným dojmem. Z textu je snadné určit zbytečnou opakovanost a s tím související monotónnost, jenž data činí suchá. Vzhledem k zvolené problematice mi v takto strukturované práci chybí jistá dramatickosti, jenž s tématem vraždy souvisí. Tímto způsobem nepůsobí práce barvitým dojmem, získaná data působí všedně na úkor vlastní kvality svým nedostatečným zakomponováním do hlubší dynamiky. Získané závěry se prezentují jako jednotlivé ostrůvky, čímž je obsah práce odbíhavý, nejednosměrný a otevřený.

Spleťtost závěrů svou zjevnou nekonzistencí nutí čtenáře (sociologa) k vnitřní kritickou reflexi čteného textu, při čemž očekává zdárné rozuzlení (deskripci vztahovostí), jenž by odstranilo pochyby z přehnané „předimenzovanosti“ dat. Práci by pomohla jednotná výzkumná otázka, jenž by při správném definování precizněji zarámovala autorčin zájem, a tímto způsobem odlišně strukturovala, jak způsob, jakým se s daty pracovalo, tak i směr, jimž má práce směřovat. Práci dále škodí odkazování na statistické závěry, při čemž autorka zdůrazňuje, že získaná data jsou pouze orientační, avšak v závěru se autorka nebrání přistoupit k srovnání s závěry zahraničních studií. Viz. str. 81 „*Nicméně výzkumný soubor odsouzených pachatelek vražd v dotazníkovém šetření (2010) je tak malý (N = 22), že jakékoliv srovnání je pouze orientační.*“ (Toto tvrzení je dále opakováno i na str.51 a str.79) Tímto způsobem autorka sama sobě práci podkopává, místo aby využila hluboký potenciál kvalitativních dat.

V návaznosti na potenciál kvalitativních dat zdůrazňuji zejména neobjasněnost, jenž se jeví jako vedlejší následek autorčiny neadekvátní, nedostatečné schopnosti „vidět za fasádu“. Například autorka píše na str.94, že: „mnoho odsouzených žen se cítí zcela nevinných (39 %) a pouze malá část

svou vinu cítí a současně činu lituje (22 %).“ Avšak autorka se dále nesnaží nalézt intervenující proměnné, jež mohou závěry analýzy obohacovat a dále vysvětlovat. Proč pouze malá část respondentů činů lituje? Co způsobuje pocit úplné nevinoty? Jak souvisí nevinota s absencí lítosti, a naopak vina s lítostí? Jakým způsobem se podílí sociální kontext na konstrukci těchto předpokladů? Očekávání dodatečných závěrů v diskuzi či poslední kapitole, v nichž autorka shrnuje svá zjištění naopak podtrhuje dojem nedopracovanosti, jelikož jsou znova pouze opakovaně nabízeny již získaná tvrzení, jenž se v závěru i diskuzi protínají, a tyto dvě kapitoly působí homogenně a nekreativně, což je dle mého názoru tolerovatelné na úrovni bakalářského studia, kde je deskriptivnost práce částečně vyžadována vzhledem k neúplnému sociálně-vědnímu zasvěcení.

Výsledné podobě práce nepomáhá stylistická forma, ať se jedná o nepřehledné citace odkazující na konkrétní strany, mezery mezi slovy či naopak nechtěné spojení slov, což není žádná razantní újma na finálním výsledku práce, pokud by obsah svou kvalitou přesahoval formální nedostatky. Avšak stylistická a gramatická úroveň textu je pouze v pozadí neefektivní práce s daty, jež vedou k černobílým a triviálním, nebo naopak nedojasněným závěrům.

Mým doporučením vzhledem k představeným záměrům, by byla hluboká restrukturalizace disertační práce, jež by pramenila z konkrétní výzkumné otázky. Problém nevidím ani v nedostatečné kvalitě dat, ale spíše v absenci zakotvené teorie, jež by měla být pro autorku na této akademické úrovni referenčním pilířem efektivního výzkumu. Tímto způsobem by byla práce bohatší na vztahové – interakční úrovni, a sloužila by pro rozkódování konkrétních mechanismů, jenž mohou být částečně strukturálního charakteru, jenž byl v práci opomíjen. Doporučil bych také vyšší úroveň komparace, jenž se při práci v čistě ženských věznicích nabízí ve vztahu ke kontrastujícím smíšeným nebo mužským věznicím, čímž by se otvírala možnost náhledu na tuto problematiku na více institucionální (sociologičtější) úrovni.

Otázky do diskuze:

- 1) V práci je zdůrazňováno afektivní jednání žen – vrahů. Proč si myslíte, že tato afektivnost je více spojována s ženami? Není tato afektivnost situačně podmíněná – například neplánovaností vraždy, což může být unifikací atribut, jenž je charakteristický jak pro muže, tak i ženy. Tímto způsobem se domnívám, že afektivita by měla být dále teoretizována jako afektivita kontextuální a afektivita související s emoční labilitou.
- 2) V práci je nedostatečně reflektován váš vhléd a jeho vnitřní dynamika. Jakým způsobem ovlivnil, či proměnil sběr dat v rámci vězeňského prostředí vaše výchozí předpoklady